

VASTAISKU SYRJÄYTYMISELLE

Seminaari asunnottomuudesta, syrjäytymisestä ja selviytymisestä

Jukka Järvinen

Taisto Leivo

Opinnäytetyö, syksy 2017

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Sosionomi-diakoni (AMK)

TIIVISTELMÄ

Järvinen, Jukka & Leivo Taisto

Vastaisku syrjäytymiselle -seminaari oppimistilanteena sosiaalialan opiskelijoille, aiheina asunnottomuus, syrjäytyminen ja selviytyminen. Helsinki, syksy 2017, 38 s, 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto. Sosionomi (AMK), diakoni. Diakonian virkakelpoisuus. Sosiaalialan koulutusohjelma (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli järjestää seminaari, joka käsitteli asunnottomuutta, syrjäytymistä ja selviytymistä. Seminaarin tarkoitus oli olla oppimistilanne Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijaryhmälle.

Seminaari järjestettiin 12.12.2017 Diakoniammattikorkeakoulun Kalasataman kampuksella ja se oli toiminnallisen opinnäytetyön produkti. Seminaarin ohjelma koostui kahden kokemusasiantuntijan luennosta ja paneelikeskustelusta, mihin osallistui muun muassa Helsingin piispa Teemu Laajasalo ja professori Heikki Hiilamo.

Seminaariin osallistuvilta kerättiin kirjallinen palaute. Palautteeseen vastasi 42 henkilöä. Kokemusasiantuntijoiden luennot ja paneelikeskustelu saivat kiitetävän palautteen lähes jokaiselta palautekyselyyn vastanneelta. Kokonaisuudessaan palautteen perusteella seminaari oli onnistunut.

Asiasanat: asunnottomuus; syrjäytyminen; selviytyminen

ABSTRACT

Järvinen, Jukka and Leivo, Taisto.

Counterpunch for marginalization seminar about homelessness, discrimination and surviving. 38 pages, 2 appendixes autumn 2017 Diakonia University of Applied Sciences. Degree programme in social services and social work, option in diaconal work. Degree: Bachelor of social services.

The object of the thesis was to create a seminar of social student group at Kalasatama. We ask the place political decision from Helsinki Council, Social workers and interested citizens. Our part was organizing the event, Diakonia polytechnic organized a work shop, technology and student group for the seminar. The purpose of the seminar was to be a learning process to the student group.

The seminar was held 12.12.2017 on the campsite of Diak, Kalasatama. The seminar consisted of two service user's life story and a following panel discussion consisting of for example Bishop Teemu Laajasalo and Professor Heikki Hiilamo.

We also collected the feedback from the participants. Feedback was collected from 42 persons. The seminar got positive feedback from most of the participants. Basing on the feedback we hold the seminar as a success.

Keywords: homelessness. marginalization, surviving

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET	7
2.1 Asunnottomuus	7
2.1.1 Asunnottomuuden määrittelyä	7
2.1.2 Asunnottomuuden syitä	8
2.1.3 Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016 - 2019.	8
2.1.4 Asunto ensin-malli.....	9
2.2 Syrjäytyminen	10
2.3 Selviytyminen	12
3 SYRJÄYTYMISEN VASTAISKU-SEMINAARI	13
3.1 Seminaarin tavoitteet.....	13
3.2 Seminaarin suunnittelu	13
3.3 Seminaarista tiedottaminen	15
3.4 Seminaarin toteutus	16
3.4.1 Avauspuhe, lauluesitys ja alustus aiheeseen.....	17
3.4.2 Kokemusasiantuntijoiden selviytymistarinat.....	17
3.5.4 Paneelikeskustelu	18
5 SEMINAARIN ARVIOINTI.....	23
5.1 Seminaarin yleisöpalautte	23
5.2 Itsearviointi	25
6 Eettisyys ja ammatillinen kasvu	27
6.1 Eettisyys	27
6.2 Ammatillinen kasvu	28
LÄHTEET	30
LIITTEET	33
Liite 1: Paneelikysymykset	33
Liite 2: Seminaarin mainos	34

1 JOHDANTO

”Asunnottomuus on kansallinen häpeä” (Lipponen 2001).

”Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma”. Sen pohjimmaisia syitä ovat väestön lisääntyminen, muuttoliikenne suuriin kaupunkeihin, epävakaa talous ja suuret tuloerot. Jos yhteiskunta ei pysty ennakoimaan ja reagoimaan lisääntyvään asuntojen tarpeeseen, asuntomarkkinoilla tilanne kiristyy. Asuntojen tarpeen ylittäessä tarjonnan hinnat ja vuokrat kohoavat tasolle, joita kaikki eivät saavuta. Varsinkin pienituloisten ja syrjäytymisuhan alla elävien riski joutua asunnottomaksi kasvaa. (Asunto ensin i.a.)

”Suomessa oli vuoden 2016 lopussa 6 700 yksinelävää asunnotonta, joista pitkäaikaisia 2 050. Asunnottomien määrä väheni noin 100 henkilöllä edellisvuodesta ja pitkäaikaisasunnottomien 200 henkilöllä. Kaksi kolmasosaa Suomen asunnottomista on pääkaupunkiseudulla ja yli puolet Helsingissä.” (Ara 2017)

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelman aikana (PAAVO 2008 - 2015) asunto ensin -periaate on jalkautettu asunnottomuustyöhön ja asuntolat korvattu tuettuun vuokra-asumiseen perustuvilla asumisyksiköillä. Pitkäaikaisasunnottomuus laski ohjelmakauden aikana 1 345 henkilöllä (35 %) (Ympäristöministeriö 2016.) Paavo-ohjelman seuraaja on asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn toimenpideohjelma (AUNE-2016–2019). Sen tavoitteena on jatkaa asunnottomuuden vähentämistä vahvistamalla asunnottomuuden ennaltaehkäisyä sekä torjumalla asunnottomuuden uusiutumista.

Asunto ensin -mallissa korostuu näkemys, että asunnon hankkiminen on portaiden ensimmäinen askel, seuraavat askeleet rakentuvat muista tarvittavista tukitoimista. Sitoutuminen päihitteettömyyteen ei ole este asumiselle. (asunto ensin i.a.)

Olemme molemmat työskennelleet asunnottomien parissa. Helmikuussa 2017 suunnittelimme, että opinnäytetyömme aihe olisi asunnottomuus. Yhteistyössä

opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa päätimme, että opinnäytetyön toiminnallinen osa olisi seminaari asunnottomuudesta, mikä olisi oppimistilanne koulumme sosiaalialan opiskelijaryhmälle.

Käytännön ihmisinä halusimme tuoda seminaariin myös kokemuksen ääntä asunnottomuudesta. Päätimme, että seminaarissa kaksi kokemusasiantuntijaa kertoisi selviytymistarinansa, jolloin asunnottomuuden lisäksi seminaarin aiheiksi nousivat myös syrjäytyminen ja selviytyminen.

Lisäksi seminaari sisälsi paneelikeskustelun, johon osallistui kahdeksan jäsentä. Kirjallisessa raportissa esittelemme aiheeseen liittyvää teoriaa, seminaarin prosessin ja arvion seminaarin onnistumisesta.

2 TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET

Työn teoreettinen viitekehys koostuu seminaarin suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista sekä asunnottomuutta, syrjäytymistä ja selviämistä käsittelevästä kirjallisuudesta.

2.1 Asunnottomuus

Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä (Suomen perustuslaki 1999).

”Asunto on ihmis- ja perusoikeus, eikä sen puuttumista voida hyväksyä missään olosuhteissa” (Vva ry i.a.).

Suomessa oli vuoden 2016 lopussa noin 6 650 yksinelävää asunnotonta, joista 4362 asui Pääkaupunkiseudulla. Asunnottomia perheitä oli 325. (Ara 2017.)

2.1.1 Asunnottomuuden määrittelyä

Asunnottomiksi luokitellaan kadulla, tilapäissuojissa ja laitoksissa asuvat. Vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa tiedossa, luetaan myös asunnottomiksi. Asunnottomiksi luetaan myös tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona asuvat. (Tilastokeskus i.a.)

”Arkipuheessa asunnottomuus ilmiönä liitetään yleensä tavalla tai toisella huono-osaisuuteen tai sen kasautumiseen”. Moni mieltää asunnottoman alkoholi-soituneeksi, siltojen alla eläväksi mieheksi. (Lehtonen & Salonen 2008, 14.)

”Asunnottomuus on yhteiskunnallinen, joskin itsessään määrällisesti mitaten marginaalinen ilmiö”. Tavallisesti puhuttaessa asunnottomuudesta viitataan asuntojen puutteeseen ja palveluihin, joita asunnottomat tarvitsevat. Asuntola-

kin tuottaa nämä fyysiset olosuhteet, mutta ne eivät tee siitä kotia joka tulisi olla kaikkien ihmisten oikeus. (Sunikka, Seppälä & Granfelt 2007, 7.)

2.1.2 Asunnottomuuden syitä

Asuntojen tarve ylittää tarjonnan, jolloin asuntojen hinnat ja vuokrat kasvavat. Tästä johtuen pääkaupunkiseudulla asuntojen hintakehitys on karannut monien normaalituloisten ulottumattomiin. Myös köyhyys on noussut uudelleen asunnottomuuden syyksi velkaantumisen ja pitkäaikaistyöttömyyden myötä. Edellä mainittujen lisäksi asunnottomuuden riskitekijöitä ovat muun muassa elämänhallinnan vaikeudet, päihde- ja mielenterveysongelmat, ja muutokset elämäntilanteessa, esimerkiksi sairaus, ero, muutto toiselle paikkakunnalle. (Lehtonen & Salonen 2008, 16.)

Nuoret pyrkivät itsenäistymään entistä varhaisemmassa vaiheessa, vaikka taloudelliset edellytykset siihen vähenevät. Lisäksi nuorista osa on riskiryhmässä jäädä pysyvästi syrjään työmarkkinoilta, jolloin heillä on myös uhkana asunnottomaksi päätyminen, varsinkin jos asuminen ei enää vanhempien kanssa onnistu. (Lehtonen & Salonen 2008, 16.)

2.1.3 Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016 - 2019

”Hallitus antoi 9.6.16 periaatepäätöksen asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmasta (AUNE) vuosille 2016–2019.” Ohjelmassa painottuu asunnottomuuden riskin varhainen tunnistaminen ja nopea puuttuminen siihen tilanteessa, jossa henkilö on jäämässä tai juuri jäänyt asunnottomaksi. (Ympäristö-ministeriö i.a.)

Päämääränä ohjelmassa on liittää asunnottomuuden ehkäisytyö entistä laajemmin osaksi syrjäytymisen torjuntatyön kokonaisuutta asunto ensin -periaatteen pohjalta. Kohderyhmänä on muun muassa äskettäin asunnottomiksi ajautunut, pitkäaikaisasunnottomat, ylivelkaantuneet, hädän uhkaamat

nuoret tai perheet, laitoksista itsenäiseen asumiseen siirtyvät mielenterveys- ja päihdekuntoutujat sekä vankilasta vapautuvat tai koevapauteen siirtyvät vangit, joilla ei ole asuntoa. (Ympäristöministeriö 2016.)

AUNEN edeltäjän pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman (PAAVO 2008–2015) aikana pitkäaikaisasunnottomuus väheni 1345 henkilöllä, mutta rohkea tavoite sen poistamiseksi kokonaan jäi toteutumatta. (Ympäristöministeriö 2016). Helsingissä pitkäaikaisasunnottomien määrä vuonna 2016 väheni 80 henkilöllä, ollen tällä hetkellä 1130 henkilöä. (ARA 2017).

Asunnottomuuden ennaltaehkäisy ja vähentäminen vaativat haastavassa taloudellisessa tilanteessa erityisiä koordinoivia toimenpiteitä. Tämä tarkoittaa asunnottomuuteen johtavien ongelmien varhaista tunnistamista ja riittävää kohtuuhintaista asuntotuotantoa kaikilla suurimmilla kaupunkiseuduilla. Myös tutkijat painottivat, että jatkossa asunnottomuuden vähentämisessä tulee panostaa erityisesti kohtuuhintaiseen vuokra-asuntotuotantoon pääkaupunkiseudulla, asuminen onnistumista turvaavien palvelujen kehittämiseen ja ennaltaehkäisyyn. (Ympäristöministeriö 2016).

Asunnottomuuden vähentäminen sosiaalipoliittisin keinoin ei kuitenkaan voisi ohittaa asuntotuotannon merkitystä, sillä molempia tarvitaan asunnottomuuden vähentämiseksi ja tarvittavien palveluiden turvaamiseksi. (Sunikka, Seppälä & Granfelt 2007, 10)

Asunnottomuuden kohdentuessa kasvukeskuksiin on Suomessakin haettava esimerkkejä asunnottomien palveluiden mahdollistamiseksi muualta Euroopassa (Sunikka, Seppälä & Granfelt 2007, 10).

2.1.4 Asunto ensin-malli

Asunto ensin -malli on asunnottoman itsenäiseen asumiseen tähtäävä ohjelma. Asunnon saamisen ei tulisi olla tavoite, vaan ihmisen perusoikeus. Tärkein näkökulma ei perustu sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaisemiseen

asunnon saamiseksi, vaan asunto on mahdollistaja asunnottoman myös muiden ongelmien ratkaisemiseen. (Asunto ensin i.a.)

Paavo-ohjelman aikana Asunto ensin -malli on jalkautettu asunnottomuustyöhön ja asuntoloiden tilalle tullut tuettu vuokra-asuminen niitä tuottavissa asumisyksiköissä. (Ympäristöministeriö 2016).

Asunto ensin-mallin perimmäiset ajatukset ovat asunto perusoikeutena ja merkkinä kansalaisten tasavertaisuudesta. Tämän mallin kulmakiviä ovat asunnottomuutta kokeneiden ihmisarvon tunnustaminen ja myös heidän itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Mallin mukaisesti asunnottomien asumisen täytyy perustua huoneenvuokralain alaisiin normeihin ja normaaleihin vuokrasopimuksiin, joita ei voi mielivaltaisesti irtisanoa. Vuokrasopimus ei saa olla mielivaltaisesti irtisanottavissa eikä siihen saa liittää liikaa ennakkoehdotuksia, kuten esimerkiksi vaatimus päihteiden lopettamisesta tai elämäntapojen muutoksista. (Asunto ensin i.a.)

Asunto ensin -ideologian perustana on ajatus asunnosta perusoikeutena ja ihmisten tasaveroisuuden mittarina. Ideologian kulmakiviä ovat asunnottomuutta kokeneiden ihmisarvon tunnustaminen sekä heidän itsemääräämisoikeutensa kunnioittaminen. Sen mukaisesti asunnottomien asumisen tulee perustua enenevässä määrin huoneenvuokralain alaisiin normaaleihin vuokrasopimuksiin, jotka eivät saa olla mielivaltaisesti irtisanottavissa ja joihin ei saa liittää liiallisia ennakkoehdotuksia kuten esimerkiksi vaatimusta päihteidenkäytön lopettamisesta tai muiden elämäntapojen muutoksesta. (Sininauhaliitto i.a.)

2.2 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen on monimuotoinen käsite ja liittyy moneen aihealueeseen. Syrjäytymisen yhtenä määritelmänä on yksilön vaikeus liittyä yhteiskuntaan. Koulunkäynti voi keskeytyä ja työllistyminen olla vaikeaa, lisäksi perhesuhteet voivat olla vaikeita ja terveydentila heikko. (Lund 2006, 9.)

Syrjäytyminen terminä ei ole kovin osuva, vaan pikemminkin tyly. Osuvampi termi voisi olla marginalisaatio, joka viittaa ulosjäämiseen ja ulkopuolelle jäämiseen. Syrjäytyminen on tunne ulkopuolisuudesta. (Hänninen 2009, 230.)

Marginalisaatio termi kuvaa kaikkia erityisen vaikeassa sosiaalisessa asemassa olevien huono-osaisten kansalaisten asioita niiden aiheuttajasta riippumatta. Marginalisaatiota ei kuitenkaan pitäisi tulkita marginaalin mielessä vaan viittauksena rajatilaan jossa pienikin muutos voi olla ratkaiseva. Erittäin hyvä esimerkki on vähäosaisen taloudellinen tilanne, jossa parin euron leikkaus päivittäisissä tuloissa voi olla äärimmäisen kohtalokas. (Hänninen 2009, 230.)

Silti syrjäytymisestä puhuttaessa kyse ei ole vain rahan puutteesta, vaan yhtä hyvin se voi olla asumisesta, ihmissuhteista, päihdeongelmista, kehitysvammaisuudesta, mielenterveyden ongelmista tai kaiken kaikkiaan terveydestä. Pieneltäkin tuntuva muutos missä tahansa huono-osaisuuden osatekijässä tai niiden yhdistelmässä voi tässä tilanteessa ”katkaista kamelin selän”, riski haavoittua tällöin on suuri. (Hänninen 2009, 230.)

Suomessa syrjäytyneisyyteen liittyvät usein erilaiset riippuvuudet ja päihteet. Ongelmat liittyvät toisiinsa ja kasautuvat. ”Puhuttaessa syrjäytymisestä, puhutaan päihdeongelmasta ja puhuttaessa päihdeongelmasta puhutaan köyhyydestä ja toivottomuudesta”. (Lund 2006, 9.)

Suomessa syrjäytymisen ongelmat koskettavat yhä useampia. Vanhempien, erityisesti naisten päihteiden käytön lisääntyminen koskettaa koko perhettä, myös lapsia. Syrjäytyneet eivät nouse vaatimaan omia oikeuksiaan, eivätkä heidän asiansa kiinnosta sen enempää mediaa, politiikkoja kuin valtaväestöäkään. (Lund 2006, 10.)

Yhä edelleen osaa asunnottomista voidaan auttaa tarjoamalla kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja, mutta samaan aikaan tarvitaan merkittävää panostusta tukipalveluihin. (Sunikka, Seppälä & Granfelt 2007, 10)

2.3 Selviytyminen

Yhteiskunnallista auttamisvastuuta voidaan lähestyä perinteisen sektorijaon kautta. Valtio ja kunta kuuluvat julkiseen sektoriin, yritykset yksityiseen ja järjestöt kolmanteen sektoriin. Perhe, suku ja ystävät muodostavat lähiverkoston, jota nimitetään joskus neljänneksi sektoriksi. Suomalaisten auttamisen asenteet ja tavat -aineiston kyselyssä yksinäisten ja köyhien ihmisten odotettiin saavan apua etenkin lähipiiriltään ja kirkolta, selvästi pienempi osa katsoi auttamisvastuun kuuluvan julkisen sektorin vastuulle. (Saari 2016, 254.) Toivottomalle toivoa antavat asunto, työ tai mielekäs vastuu. Syrjäytyneelle ja työelämän ulkopuolelle jääneelle toivoa antavat uuden asian oppiminen, onnistumiset ja omien vahvuuksien löytäminen ja näkeminen. (Lund 2006, 61,64.)

Selviytyminen voidaan nähdä prosessina, johon liittyy sekä tunteet että ongelmanratkaisu. Heikko terveys voi hankaloittaa selviytymistä merkittävästi (Isola & Turunen 2014, 7 & 11.) Tärkeitä selviämisen tukia ovat myös kannatteleva ihmissuhde, aidot kohtaamiset, vertaistuki ja kristillinen päihdetyö. (Lund 2006, 72, 79 & 82). Kaverit ovat merkittävässä roolissa syrjäytymisen ehkäisemiseksi, sillä jokainen ihminen tarvitsee sosiaalista kanssakäymistä toisten ihmisten kanssa. (Saari 2015, 100.)

Myös raskaista ajoista selviytymistä auttaa tutkimuksen mukaan se, jos voi löytää tapahtuneesta jotain merkityksiä ja pystyy tekemään sen jotenkin ymmärrettäväksi. Näitä ajatuksia voisi olla esimerkiksi elämän rajallisuuden ja haurauden ymmärtäminen, tapahtumien näkeminen Jumalan tahdon mukaisina. (Terveyskirjasto 2009.) Asunnottomuuden ehkäiseminen ja poistaminen vaativat suurta ymmärrystä asunnottomuuden eri muodoista ja niistä poluista sekä prosesseista, jotka synnyttävät asunnottomuutta. Asunnottomuudelta suojaavien tekijöiden löytäminen on vähintään yhtä tärkeää. Syrjäytymisen äärimmäisenä muotona asunnottomuus ja sen ehkäiseminen on merkittävä osa syrjäytymisen ehkäisytöitä. (Ympäristöministeriö 2016.)

3 SYRJÄYTYMISEN VASTAISKU-SEMINAARI

3.1 Seminaarin tavoitteet

Seminaarin tavoite oli luoda oppimistilanne Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille, jotka suorittivat sosiaalisen kuntoutuksen opintokokonaisuutta..

Oppimistilanteen tarkoituksena oli jakaa tietoa asunnottomuudesta, syrjäytymisestä ja selviytymisestä yleisöä osallistavalla sekä ajatuksia ja pohdintaa herättävällä tavalla. Tämän saavuttaakseen ohjelman pitää olla selkeä ja esiintyjien kiinnostavia. (Point production 2014.) Halusimme tehdä seminaarista puhuttelevan, mielenkiintoisen ja mukaansa tempaavan kokemuksen yhdessä kokemus-asiiantuntijoiden elämän makuisten tarinoiden ja Helsingin kaupungin sosiaalialan huippuasiantuntijoiden kera.

3.2 Seminaarin suunnittelu

Pisin ja aikaa vievin vaihe on seminaarin suunnitteluvaihe. Käytimme suunnitteluun noin puoli vuotta. ”Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty”. (Häyrinen & Vallo 2012, 148.)

Kaikki alkoi helmikuussa 2017 eräässä ruokapöytäkeskustelussa. Silloin mietimme opinnäytetyömme aihetta. Olimme jo aikaisemmin keskustelleet asunnottomuudesta, mikä on jatkuvasti ajankohtaista ja ilmiönä se kiinnostaa meitä molempia. Omien kokemusten esille tuominen ja usean vuoden työkokemus asunnottomuuden parissa toi esille keskeisen kysymyksen, miksi yhteiskuntamme segregoituu eli kuilu hyväosaisten ja huono-osaisten välillä kasvaa. Päädyimme järjestämään osana toiminnallista opinnäytetyötä seminaarin, minkä aiheena on asunnottomuus.

Seminaarin suunnitteluun kuuluu siihen valmistautuminen, sisältö, sen eteneminen ja havainnollistaminen. (Työväenliike i.a.) Alkuperäisessä suunnitelmassa

seminaarin ohjelman oli tarkoitus rakentua kahden kokemusasiantuntijan selviytymistarinarista, sosiaalialan professorin luennosta ja yleisökeskustelusta. Saimme opinnäytetyötä ohjaavalta opettajalta idean, että seminaarin kohderyhmä olisi koulumme opiskelijaryhmä. Lisäksi hän ehdotti, että lisäisimme paneelikeskustelun seminaarin ohjelmaan, jotta saamme mukaan lisää asiantuntemusta ja taustoja asunnottomuuden syille.

Tässä vaiheessa päädyimme siihen, että asunnottomuuden lisäksi nostamme seminaarissa aiheiksi syrjäytymisen ja selviytymisen, jotka tulevat esille kokemusasiantuntijoiden selviytymistarinoissa. Tavoitteena oli myös käydä paneelissa keskustelua edellä mainituista aiheista. Päädyimme kutsumaan seminaarin yleisöön myös sosiaalialan verkostoa, sillä halusimme tuoda nämä asiat myös ihmisoikeuskysymyksinä julkiseen keskusteluun ja mahdolliseen päätöksentekoon.

Koska seminaarin ensisijainen tarkoitus oli olla oppimistilanne sosionomiopiskelijoille, velvollisuutenamme oli tuoda aiheistamme mahdollisimman laajasti uutta ja ajankohtaista ja tietoa. Siksi halusimme tuoda paneelikeskusteluun asiantuntijuutta kutsumalla siihen henkilöitä sekä sosiaalialan kentällä työskenteleviltä, tutkijoilta ja myös vaikuttajilta.

Seminaarin prosessi suunnittelusta aina arviointiin vaatii minimissään kaksi kuukautta (Vallo & Häyrinen 2008, 147). Suunnittelimme seminaarin ohjelmaa keväästä 2017 asti ja lopulliseen muotoon se rakentui marraskuussa 2017.

Hyvä suunnittelu helpottaa löytämään keinot, joilla saavutetaan halutut tavoitteet ja luodaan onnistunut tapahtuma. Hyvä suunnitelma helpottaa käyttämään resursseja paremmin ja johtamaan eri toimintoja. Siten myös ajankäyttö täsmentyy. (Iiskola-Kesonen 2004, 9.) Onnistuneen seminaarin perusta on, että se on hyvin rytmitetty ja jaksotettu. (Point production 2014.) Olimme saaneet koululta ohjeistuksen, että seminaarille oli varattu aikaa noin kaksi tuntia. Tämä tarkoitti sitä, että runsaan ohjelman takia meidän oli suunniteltava seminaarille tarkka aikataulu. (Liite 2).

Seminaarin suunnittelussa pyrimme asettumaan kohderyhmän asemaan, koska olimme järjestämässä oppimistilannetta juuri heitä varten (Häyrinen & Vallo 2012, 122). Huomioimme myös, että paikalle voi tulla myös terveydenhuollon alan opiskelijoita, joille sosiaalialan termistö saattaisi olla vierasta. Päätimme siksi seminaarissa avata keskeiset käsitteet alustuksessa.

Halusimme yleisöltä palautetta seminaarin onnistumisesta. Palaute oli tarkoitus kerätä kyselylomakkeen avulla, joka jaettiin osallistujille kahvitauon aikana. Tarkoituksena oli, että osallistujat palauttaisivat kyselylomakkeet valmiiksi täytettyinä seminaarin päätyttyä. Palautteen koimme tärkeäksi osaksi seminaarin arviointia varten.

3.3 Seminaarista tiedottaminen

Seminaari tehdään yleisölle, joten tavoitellun yleisön kerääminen osallistumaan siihen on tärkeintä ja kriittisintä tapahtuman onnistumisen kannalta (Tampereen kaupungin tapahtumatoimisto i.a.). Olimme sopineet koulumme opettajien kanssa, että he tiedottavat seminaarista sosionomiopiskelijaryhmälle. Kuten aiemmin olemme tuoneet esille, halusimme myös seminaarin yleisöön sosiaalialan verkostoa. Pohdimme, mitä tiedotuskanavia käyttämällä tavoitamme heidät parhaiten. Päädyimme tiedottamaan seminaarista sosiaalisen median kautta yhteistyötahoille ja sosiaalialan verkostolle.

Viestin sisältö on pohdittava huolellisesti. Sen on oltava selkeä ja vastaanottajaa kiinnostava (Iiskola-Kesonen 2004, 64). Mainoksen tulee olla ulkoasultaan ja sisällöltään houkutteleva, jotta se herättäisi mielenkiintoa ja positiivisia mielikuvia seminaarista. (Vallo & Häyrinen 2008, 120). Teimme mainoksen, jonka lähetimme henkilökohtaisen kutsun liitteenä paneelin jäsenille. Lisäksi jaoimme mainosta sosiaalisessa mediassa tavoittelemallemme yleisölle. (Liite 2).

Periaatteena viestinnässä on, että siitä vastaavilla henkilöillä on riittävästi tietoa tapahtumasta. (Iiskola-Kesonen 2004, 63.) Diakonia-ammattikorkeakoulun Kalasataman kampus oli lupautunut tiedottamaan sisäisesti seminaarin ajankoh-

dasta opiskelijoille. Siksi meidän oli pidettävä opettajat jatkuvasti ajan tasalla siitä, missä mennään.

Noin viikkoa ennen seminaaria laitoimme koulun ulko-oville ja ilmoitustauluille mainokset seminaarista, lisäksi tekemämme mainos oli esillä koulun sähköisessä mediataulussa.

3.4 Seminaarin toteutus

Seminaari järjestettiin tiistaina 12.12.2017 Diakonia-ammattikorkeakoulun Kala-sataman kampuksella. Seminaarin kesto oli kaksi tuntia kaksikymmentä minuuttia. Seminaarin yleisömäärä oli noin 70 henkilöä.

Olimme hyvissä ajoin, noin kaksi tuntia ennen seminaarin alkamista valmistelemassa tilaa kuntoon. Otimme huomioon esteettömyyden näkökulman. Sijoitimme yleisölle varatut tuolit niin, että se mahdollisti kaikille osallistujille pääsyn toimintakykyyn katsomatta. (Esteettömyystiedon keskus i.a.) Kokosimme panelisteille pöydät ja tuolit tilan eteen siten, että he olivat kaikkien nähtävillä. Teimme jokaiselle paneelinjäsenelle nimikyltit pöydälle.

Testasimme sopivan valaistuksen, mikrofonien ja tietotekniikan toimivuuden sekä varmistimme, että äänentoisto oli riittävän selkeä. ”Kuulijalle asiasisältö on yleensä tärkein, mutta lisäksi tulee kiinnittää huomiota esitystapaan, vuorovaikutukseen ja yleisön huomioon ottamiseen sekä tekniseen toteutukseen ja huonetilan käyttöön. ” (Helsingin yliopisto 2015.) Ongelmatilanteita varten meillä oli vahtimestarin ja teknisen tuen yhteystiedot (Työväenliike i.a.).

Toinen meistä oli ohjaamassa ala-aulessa ulko-ovilta vieraat seminaaritalaan, toisen ollessa vastaanottamassa seminaarivieraita seminaaritalan ovella toivottaen lämpimästi tervetulleeksi jokaisen. Näin toimimalla pyrimme rakentamaan luottamuksellisen ja osallistavan ilmapiirin seminaariin. (Liskola-Kesonen 2004, 22.)

Seminaarin aikataulua rakentaessa on tärkeää ottaa huomioon osanottajien saapumiseen vaadittava aika, esitysten ja puoliajan pituudet. (Työväenliike i.a.) Seminaaripäivänä huono sää vaikeutti liikenteen kulkua. Huomioimme tämän ja siirsimme seminaarin aloitusta noin 10 minuutilla.

3.4.1 Avauspuhe, lauluesitys ja alustus aiheeseen

”Suullisessa esityksessä aloitus ja lopetus jäävät kuulijoille päällimmäisinä mieleen” (Helsingin yliopisto i.a). Tunnelman kohottamiseksi seminaari alkoi ja päättyi sen teemaan sopivilla kahden muusikon tulkitsemilla lauluesityksillä.

Seminaari jatkui ohjelman mukaisesti tervetulopuheella ja alustuksella aiheeseen. Niissä avattiin keskeiset käsitteet, kuten esimerkiksi asunnottomuus ja asunto ensin -periaate. Taustalla näkyi POWER POINT-esityksen avulla seminaarin teemaan liittyviä kuvia, joilla pyrittiin herättämään yleisöä hiljaiseen itse-pohdiskeluun.

3.4.2 Kokemusasiantuntijoiden selviytymistarinat

Ensimmäisen kokemusasiantuntijan menneisyyteen kuului 26,5 vuotta kestänyt yhtäjaksoinen vankeusrangaistus. Hän oli pitkään eristettynä muista vangeista. Näistä vaikeista ajoista hän kertoi selviytyneensä uskon, urheilun ja opiskelun avulla. Vapautumisen jälkeen hän rakastui, sai lapsia ja pitkän yrittämisen jälkeen myös töitä. Kokemusasiantuntija kertoi, että liian usein vapautumisen jälkeen vanki jää asunnottomaksi ja päätyy takaisin samoihin piireihin. Näin päih-teiden käyttö ja rikoskierre valitettavan usein jatkuu. Hän painotti, että elämässä tulee olla aikataulullista sisältöä, kuten esimerkiksi harrastukset ja läheisiä ihmisiä, jotka tukevat vaikeina aikoina. Hän jatkoi, että haluaa olla aidosti läsnä omien lastensa arjessa ja luoda heille turvalliset rajat, jotka häneltä omassa lapsuudessaan puuttuivat. Lopuksi kokemusasiantuntija painotti selviytymiskeinoiksi toivoa ja päämäärää, mitä kohti kulkea.

Tässä vaiheessa seminaaria huomasimme olevamme jäljessä aikataulusta. Tästä johtuen päädyimme muuttamaan ohjelmaa niin, että seuraavaksi oli vuorossa toisen kokemusasiantuntijan selviytymistarina. Paneelikeskustelu käytäisiin kahvitauon jälkeen.

Toinen kokemusasiantuntija aloitti kertomalla, että urheilun ja varsinkin nyrkkeilyn aloittaminen nuorena oli hänelle pelastus. Myöhemmin aikuisiällä hänet pelasti usko. Kokemusasiantuntija kertoi, että kaiken kokemansa takia hän haluaa nyt työskennellä kaikkein heikoimmassa ja haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten parissa. Juuri siksi hän kertoi kouluttaneensa itsensä päihdetyöntekijäksi. Kokemusasiantuntija haluaa viedä myös havaitsemiaan epäkohtia julkiseen keskusteluun ja päättäjien korviin. Hän käy myös paljon vankiloissa, kouluissa ja AA-ryhmissä kertomassa omaa selviytymistarinaansa.

3.5.4 Paneelikeskustelu

Kahvitarjoilun jälkeen oli vuorossa illan odotetuin ohjelmanumero, paneelikeskustelu. Paneelin jäseniä pyydettiin siirtymään heille varatuille paikoille. Aluksi panelistit esittelivät itsensä ja heille annettiin ajannäyttäjäksi yhden minuutin tiimalasi. Paneelin jäseninä olivat Helsingin piispa Teemu Laajasalo, professori Heikki Hiilamo, köyhyystutkija Maria Ohisalo, Helsingin vs. psykiatria- ja päihdepalvelujen johtaja Mikko Tamminen, Sininauha Oy:n projektipäällikkö Leena Rusi, Helsingin Vieraskodin johtaja Jouko Komulainen ja Suomen Diakoniaopiston lehtori Sauli Risku.

Paria kaikille esitettyä kysymystä lukuun ottamatta esitimme jokaiselle osallistujalle juuri hänen asiantuntemustaan koskevan kysymyksen, eikä tähän tarvittu kommenttikierrosta kaikilta. Päädyimme tähän ratkaisuun aikataulullisista ja sisällöllisistä syistä johtuen.

Seuraavaksi esittelemme paneelikeskustelun keskeisen sisällön. Sisennetyt lauseet ovat panelistien vastauksia.

Keskustelu asunnottomuudesta ei ole kovin mediaseksikästä. Miten lisäisit keskustelua? Ruokkiiko asunnottomuuskeskustelu populismia?

Kyllä aina esiintyy vastakkainasettelua.

Keskustelun pitäisi olla asiapitoista ja ratkaisukeskeistä.

Ketä asunnottomuus koskee? Mielikuva laajenisi, kun ottaisi ihmisten tarinat esiin.

Ovat niukat resurssit ja vähän asuntoja, tilastot eivät kerro totuutta. Ensin asunto, sitten muut palvelut. Euroopassa seurataan Suomen asunto ensin-mallia.

Ennen vaaleja aihe nousee esiin. Keskustelun tulisi olla avointa, ennakkoluulotonta ja asiakaslähtöistä.

Asunnottomuuden väheneminen on ollut menestystarina Suomessa. Asunnottomuuspolitiikka pitäisi olla rajat ylittävää, mukana valtiot, kunnat ja kolmas sektori.

Asiakkaat mukaan keskusteluun.

Asumispalveluita tarjoavat asumispalveluyksiköt valitaan Helsingissä kilpailutuksen perusteella. Onko inhimillistä kilpailla kaikista heikoimmassa asemassa olevien ihmisten hädällä?

Asiassa on hyvät ja huonot puolet, ei valitettavasti voi välttää tässä kilpailuyhteiskunnassa.

Ei pitäisi mennä markkinatalouden ehdoilla, vaan ihmisen tarpeet edellä, yhteistyössä järjestöjen kanssa. Asumispalveluiden tulisi olla kustannustehokasta, laatutekijät huomioiden.

Voi kilpailuttaa, mutta hinta ei saa olla tärkein kriteeri. Laatu on elinehto asumispalveluissa.

Toimiiko asunto ensin -malli? Kun hinta on päätekijä, riittävätkö asumispalveluyksiköiden resurssit tuottamaan riittävät palvelut niitä tarvitsevalle vai onko se pelkkä laastari?

Järkevä, onnistunut periaate.

Asunto ensin on hyvä malli. Sisältö mallikelpoinen. Lanseerattu Vieraskodilta, tarvitaan verkostoitumista.

Asunto ensin-malli on hyvä malli. Laaturesurssit ovat liian vähäiset, sisältöä ja kokemusasiantuntijat mukaan, jolloin kustannustehokasta.

Työ on parasta sosiaaliturvaa, miten saada työpaikkoja lisää?

Osittain absurdi kysymys, koska siinä kannustetaan sellaisia ihmisiä etsimään töitä, joilla ei ole mitään mahdollisuuksia tehdä sitä. Jos et ole käynyt koulua, on työn saanti lähes mahdotonta. Takuutyö: Kunta ja valtio voi tarjota minimipalkalla työtä, tällä on jonkin verran kannatusta. 1990-luvun alussa Lex Lepänen (ei ollut käytännössä ollenkaan pitkäaikaistyöttömiä). Osallistumistulon kannalla enemmän kuin perustulon kannalla.

Kun leikkuri käy, miten huolehditaan heikommassa asemassa olevien palvelut?

Politiikot jakavat rahan, tietysti niille eniten jotka sitä tarvitsevat. Sen takia maksetaan veroja, että meillä on hyvinvointiyhteiskunta, joka pitää huolta kansalaisistaan. Asumiskysymyksissä

voidaan parantaa yhteistyötä ja tehdä vielä lisää verkoston kanssa.

Syrjäytyykö maahanmuuttaja Suomessa ja miten ehkäisisit sen?

Surun kilpailuttaminen on hämmentävä piirre, jossa päähän potkittuja ja tipahtaneita kilpailutetaan. Integroituminen tapahtuu mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kieli, koti, kavereita, kun ihminen tulee uuteen maahan, monelta nämä puuttuvat. Puhutaan hyvin erilaisista lähtökohdista tulevista ihmisistä: Esimerkiksi Yhdysvaltain entinen suurlähettiläs Bruce Oreck osti Pasilan konepajan. Asenteet jopa rasistisia.

Millä tavalla kirkko voisi vähentää vastakkainasettelua humanitäärisen maahanmuuton ja omien syrjäytyneiden kesken?

Liittyy ihmisyyden surkeimpiin piirteisiin, kirkon tulee puhua rehellisesti ja sen tehtävä on olla jo oman DNA:nsa puolesta aina heikoimman puolella. Muukalaisia pitää rakastaa, siitä ei voi neuvotella ja se pitää myös sanoa ääneen.

Mitä keinoja kirkolla on asunnottomuuden ehkäisyyn, keitä mahdolliset yhteistyötahot voisivat olla? Onko kirkon tehtävä majoittaa asunnottomia?

Kirkon tehtävä on ehdottomasti tehtävä yhteistyötä. tärkeää on, että kirkolla on oma diakonia ja sitä on ulkoistettu, koska meillä on erilaisia lähetysjärjestöjä. Kirkon diakonia on lakisääteistä kirkolle, hyvä niin. Kirkon tehtävä on olla sateenvarjona ja yhteistyössä, ja syrjäseudulla kirkko voi olla ainoa organisaatio tähän työhön

Asunnottomien yön teemana 2017 oli, että itsemääräämisoikeus kuuluu kaikille, entä jos et halua katsoa, kun ihminen juo itsensä hautaan?

Ei ole vastausta, hyvä kysymys. Täytyy olla napanuora toimivaan verkostoon ettei ihmiselle tule itsetuhoisia ajatuksia, ja ihminen voidaan saada hyvän hoidon piiriin.

Minulla on kaksi läheistä sukulaista saman ongelman äärellä ja tunnen ajoittain kädettömyyttä asian suhteen. Minun keinoni vaikuttaa rakenteisiin on politiikan kautta.

Vaikea kysymys, itsemääräämisoikeus versus päihteiden käyttö, ei ole olemassa valmiita ratkaisuja. En missään nimessä lähtisi ehdollistamaan asunto ensin-mallia enkä myös itsemääräämisoikeutta. Muutoin asukas joisi ulkona. Toisaalta päihdekysymyksiin ja interventioihin voitaisiin käyttää enemmän huomiota, myös asukkaat toivovat sitä.

Päihdekuntoutusta ajetaan alas Vakavaan päihdesairauteen asunto ei ole riittävä lääke.

Paneelissa oli kaikkien jäsenten intressissä vaikuttavuus ja mittarit, joilla mitataan onnistumista asunnottomuustyössä. Kaikilla oli sama visio, eli tavoite on saada asiakkaat mukaan keskusteluun ja heitä koskevaan päätöksentekoon. Ihminen edellä, toivoivat panelistit. Paneelikeskustelun perusteella tulisi ottaa asiakkaan tarpeet ensin huomioon, kun tehdään heitä koskevia päätöksiä. Ei ylhäältä alaspäin, vaan asiakaslähtöisesti.

Seminaarikeskustelussa tuli myös esille, että keskustelussa asunnottomuudesta ihmisillä tulisi olla yhteinen tavoite. Asunnottomuuspolitiikan tulisi olla rajat ylittävää, ja yhteistyössä tulisi olla mukana valtio, kunnat ja kolmas sektori. Laatu-kriteerit olivat seminaarin keskiössä. Paneelissa herätti paljon keskustelua kysymys, voidaanko ihmisten hädällä tehdä bisnestä loputtomasti? Kirkko antoi eettisesti kestävästä vastauksen: hädällä ei saa kilpailla eikä tehdä kauppaa. Asumispalvelut tulisi olla kustannustehokkaita, laatutekijät huomioiden.

5 SEMINAARIN ARVIOINTI

5.1 Seminaarin yleisöpalautte

Palautelomakkeen täytti 42 seminaariin osallistunutta. Esitimme palautelomakkeessa (Liite 1) muutaman kysymyksen, joihin pyydettiin vastaamaan numeraalisella arvioinnilla. Suurin osa vastanneista antoi seminaarin yleisarvioksi kiitetävän. Lisäksi palautelomakkeessa oli kirjallisia kysymyksiä, joihin toivoimme vastauksia. Seuraavaksi nostamme esille palautelomakkeen vastauksia, ne ovat sisennettynä.

Kokemusasiantuntijoiden selviytymistarinat koskettivat eniten kyselyyn vastanneita.

Eniten laitto ajattelemaan vankilaan sulkeminen ja vankilasta pois pääseminen.

Entisen elinkautisvangin tarina kosketti. Rohkea avautuminen.

Se laitto pohtimaan, se millaisia mahdollisuuksia ihmisellä on oikeasti nousta.

Paneelikeskustelu sai ainoastaan kiitettävää palautetta. Esille nostettiin panelistien monialainen asiantuntemus, keskustelun tasokkuus ja hyvät, pohdintaa herättäneet kysymykset.

Mielettömän hyvä paneeli.

Panelistien osio asunnottomuuden kilpailutuksen suhteen laitto ajattelemaan.

Paneelin puheenvuorot.

Mielenkiintoiset aiheet, panelistit ja selviytymistarinat

Paneelikeskustelu oli oikein tasokasta.

Myös seminaarin alustus sai positiivista palautetta.

Alustus ja välispiikit erinomaisia.

Eniten kosketti asunnottomien perheiden määrä, jos niissä on lapsia.

Palaute seminaarin onnistumisesta kokonaisuudessaan sai myös positiivista palautetta.

Käytäntö ja teoria löivät kättä.

Aikataulussa pysyminen, avoimuus ja rehellisyys.

Eniten seminaarissa palautekyselyyn vastanneita laitto ajattelemaan asunnottomuus ja eriarvoisuus. Myös päihdekuntoutuksen alasajo ja totaalinen riittämättömyys pohdittivat useita vastaajia. Kaksi palautekyselyyn vastannutta opiskelijaa kertoivat miettineen, kuinka voisivat hyödyntää omassa opinnäytetyössään samanlaista seminaaria. Seminaarin aiheeseen liittyneet POWER POINT-diat saivat suurta kiitosta yleisöltä muun muassa ajankohtaisuuden ja koskettavien kuvatekstien ansiosta.

5.2 Itsearviointi

Onnistuimme jakamaan työmme tasapuolisesti ja saimme mielestämme aikaan mielenkiintoisen ja puhuttelevan seminaarin aiheesta. Ajankohtainen ja teemaamme ja siihen sopineet lauluesitykset virittivät yleisön sopivaan seminaaritunnelmaan. Tätäkin arviotamme tuki saamamme kirjallinen palaute. Ehdottomana vahvuutena seminaarille koimme tasokkaan paneelikeskustelun ja kokemusasiantuntijoiden selviytymistarinat, mitkä puhuttelivat silmin nähden seminaarin yleisöä. Myös keräämämme kirjallinen palaute tuki arviotamme.

Seminaari oli omasta mielestämme kokonaisuudessaan erittäin onnistunut. Keräämämme kirjallinen yleisöpalaute vahvasti toteamuksemme. Yleisöä oli paikalla noin 70 henkilöä, mikä vastasi odotuksiamme. Seminaaripäivän erittäin keho sää aiheutti viime hetken perumisia. Kuten tavoitteissa toimme esille, halusimme järjestää monipuolisen seminaarin, missä teoria, käytäntö ja kokemuksen ääni syleilevät toisiaan. Seminaarin juoksutus oli mielestämme onnistunut ja myös tätä tuki keräämämme yleisöpalaute.

Kaikkien paneelin jäsenten pääseminen paikalle oli ilahduttava asia. Keskustelu oli tasokasta ja rutinoituneet paneelin jäsenet vastasivat esitettyihin kysymyksiin lyhyesti, mutta napakasti rajallisen ajan takia. Yleisö seurasi iloksemme paneelikeskustelua kiinnostuneesti ja kännykät pysyivät taskussa, mitä olimme jo toivoneet suunnitteluvaiheessa. Lähes jokaisessa palautekyselylomakkeessa paneelikeskustelu keräsi kiitosta.

Paneelikeskustelussa kirkon työntekijä nosti merkittävästi esiin moniammatillisen yhteistyön asunnottomuuskysymyksessä ja kirkon aktiivisen roolin siinä. Mielestämme kolmas sektori toimii usein ilman suurta byrokratiaa kevyemmän hallinnon myötä ja näin nopeammin kuin julkinen valta. Meillä on myös kokemusta siitä, että kolmannen sektorin toivotaan hoitavan ne tehtävät, joita markkinat tai julkinen sektori eivät halua tai joita niillä ei ole mahdollisuuksia hoitaa.

Seminaarin tiedotus onnistui mielestämme hyvin. Tosin olisimme voineet hyödyntää nimekkäitä paneelin jäseniä lisää tiedottamalla eri medioissa mutta resurssit huomioiden toimimme niiden mukaan.

Onnistuimme mielestämme päätavoitteessamme, oppimistilanteen järjestämisessä opiskelijoille kiitettävästi. Tätä tukivat keräämämme kirjallinen palaute seminaariin osallistuneilta. Saimme myös suullista positiivista palautetta seminaarista paikalla olleilta opettajilta ja paneelin jäseniltä.

Aikataulussa pysyminen osoittautui haastavaksi, niin kuin olimme ennakoineetkin. Yleisökeskustelulle ei riittänyt juurikaan aikaa. Tämän takia eräs tavoitteistamme, yleisön osallistaminen jäi lähes toteutumatta. Erityisen valitettavaa se oli siksi, koska yleisökysymyksiin olisi ollut vastaamassa asiantuntijoita.

Seminaarimme nimi oli vastaisku syrjäytymiselle. Kokemusasiantuntijat toivat vastauksen kysymykseemme konkreettisimmin esille selviytymistarinoiden kautta. Sen sijaan vaikka paneelikeskustelussa oli sosiaalialan asiantuntijoita laajalta rintamalta, ei mitään uusia ehdotuksia asunnottomuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi tai poistamiseksi noussut esille.

Meillä nousi keskinäisissä keskusteluissamme jatkuvasti esille yksi sana, välittäminen. Kokemusasiantuntijoiden selviytymistarinoissa tuli vahvasti selviytymisen yhtenä tärkeänä tekijänä läheisten rakkaus ja usko. Työskennellessämme valmistumisen jälkeen sosiaalialan ammattilaisina meillä on työkaluina koulusta oppimamme teorian tieto ja asunto ensin malli ohjeineen. Mutta jos emme aidosti välitä asiakkaistamme, pystymmekö tekemään työtä täysipainoisesti. Yhteiskunnallinen välittäminen näkyy taas mielestämme siinä, menevätkö taloudelliset tekijät täysin laadullisten tekijöiden edelle. Miten voidaan noudattaa asunto ensin-mallia, jos sadan asukkaan asumispalveluyksikössä on kaksi työntekijää. Meitä myös askarruttaa, miten käytössä olevilla resursseilla voi tukea asunnottomien läheisten jaksamista välittää heistä.

Kehitysehdotuksemme olisi järjestää päivän kestävä seminaari aiheestamme.

6 Eettisyys ja ammatillinen kasvu

6.1 Eettisyys

Sosionomin osaamisvaatimuksista yksi on eettinen osaaminen. (Diak i.a.) Seminaarimme käsitteli yhteiskunnassamme haavoittuvimmassa asemassa olevaa asiakasryhmää. Koimme, että toimme seminaarissa heidän ääntään kuuluviin. Toimme esityksessämme esimerkin tavoin esille yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymykset sekä niiden toteutumisen. Herättävillä kuvilla ja teksteillä saimme yleisön pohtimaan sekä mahdollisesti asettumaan syrjäytyneen asemaan.

Me olimme saaneet suuren vastuun opetustilanteen järjestäjinä. Yritimme etsiä ja esittää aiheestamme oikeaa ja ajan tasalla olevaa tietoa. Paneelikeskustelussa oli huippuasiantuntijat läsnä, joiden ansiosta oli viimeinen tieto käytettävissä. Esitystapa oli kohderyhmää kunnioittava.

Saimme kerättyä kirjallisen palautteen suurelta osalta seminaarin yleisöltä, mikä tukee yleisöarvion luotettavuutta. Suurimmassa osassa palautelomakkeita kysymyksiin oli vastattu perusteellisesti. Palautelomake kerättiin nimettömänä,

”Diakoniatyöntekijä edistää yhteisöllisyyttä ja kunnioittaa työtovereidensa ammattitaitoa” (Diakoniatyöntekijöiden liitto ry i.a.) Teimme kaikki päätökset yhteistyössä, kumpikaan ei sooloillut kertaakaan opinnäytetyön prosessin aikana. Kunnioitimme toistemme mielipiteitä, meidän kesken vallitsi ymmärtävä ja kuunteleva vuorovaikutus. Verkostoyhteistyö oli saumatonta ja pidimme yhteistyökumppanit ajan tasalla koko matkan ajan.

Seminaarin alussa jäi mainitsematta yleisölle, että seminaariesitys kuvataan, siitä emme kuitenkaan saaneet palautetta.

6.2 Ammatillinen kasvu

Koko matkamme siitä kun suunnittelimme aiheen ja aloimme miettimään seminaaria, aina kirjallisen raportin valmistumiseen asti on ollut avartava kokemus, mistä olemme saaneet paljon uusia työkaluja työhömmme.

Asettamamme selkeät tavoitteet ja aikataulun noudattaminen olivat opinnäytetyöprosessissa tärkeitä voimavaroja. Seminaarin ja koko opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä prosessi. Se on vaatinut motivaatiota ja asennoitumista, on vahvistanut vuorovaikutustaitojamme ja peilattaessa käytännön kokemusta teoriaan syventänyt laaja-alaisesti ajatteluamme.

Saimme tietää melko myöhäisessä vaiheessa seminaarin ajankohdan ja opiskelijaryhmän. Tämän koimme suurimmaksi haasteeksi, mutta se oli meille hyvä oppimiskokemus, sillä työelämässä tulee varmasti eteen tilanteita, joita ei voi käsikirjoittaa.

Asiakastyön osaamisen osaamisalueeseen kuuluu ehkäisevän työn ja varhaisen tukemisen edistäminen. (Diak.fi) Paneelikeskustelussa toimme esille aihetta. Koemme sen tärkeänä ja haluamme tulevaisuudessa työskennellä kentällä, missä resurssit mahdollistavat tehdä esimerkiksi etsivää työtä.

Diakoniatyössä halutaan palvella erityisesti niitä, jotka ovat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa, kuten esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutujat. Kun muualta resurssit vähenevät, katse kääntyy entistä enemmän kirkon diakoniatyön suuntaan. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010,96.) Seminaarimme paneelikeskustelussa nousi useassa kohdassa esille, että julkista keskustelua esimerkiksi asunnottomuudesta tulee lisätä. Tulevana diakoniatyöntekijänä on hyvä sisäistää, että pelkkä aineellinen ja hengellinen auttaminen ei riitä, vaan työntekijän velvollisuutena on olla myös heikoimman ääni. Mikä tärkeintä, se ääni pitää tuoda myös esille.

Diakoniatyöntekijöiden haastatteluissa on ilmennyt, että osa diakoniapäivystyksen asiakkaista ei ollut lainkaan hakenut sosiaaliturvaetuuksia tai heillä oli puut-

teita etuuksien hakemiseen ja saamiseen liittyvissä tekijöissä. (Juntunen, - Grönlund- & Hiilamo 2006, 177.) Tulevana diakoniatyöntekijänä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen kuuluu myös asiakkaan perusoikeuksien toteutumisen varmistaminen. Tämä opinnäytetyöprosessi on antanut eväitä siihen.

Opinnäytetyöprosessin aikana on tullut paljon haastavia kysymyksiä vastaan. Eräs paneelikysymyksemme, mikä herätti paljon keskustelua koski ihmisen itsemääräämisoikeutta ja sen rajoittamista, mikäli hän itsetuhoisesti käyttää päivittäin päihteitä. ”Kristilliseen ihmiskäsitykseen ja lähimmäisen rakkauteen perustuva ihmisarvon kunnioittaminen sekä yksilöiden itsemääräämisoikeuden puolustaminen” tuntui aluksi absurdilta ajatukselta edellä mainitussa tapauksessa, mutta asiaa syvällisesti pohdittuna nyt se tuntuu itsestään selvyydeltä. (Diak i.a.)

Diakonisen asiakastyön osaamisen osaamisvaatimuksiin kuuluu ammattitaidon jatkuva ylläpitäminen ja kehittäminen. Sen toteuttaminen tuntuu haastavalta, mutta opinnäytetyöprosessin aikana sen on oppinut kokemaan välttämättömänä osa-alueena kyetäkseen työskentelemään mahdollisimman laadukkaasti asiakkaan puolesta.

LÄHTEET

- Ara 2017. Asunnottomat 2016. Viitattu 1.4.2017. [http://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2016\(42132\)](http://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2016(42132))
- Asuntoensin i.a. Asunnottomuus, historia. Viitattu 21.8.2017.
http://historia.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus
- Canault, Nina (toim.) 2007. Vaioletut virheet jälkipolvien taakkana. Vantaa: Eveil-kustannus.
- Diak i.a. Osaamisvaatimukset: Sosionomi (amk) Viitattu 28.12.2017.
<https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/>
- Diakoniatyöntekijöiden liitto ry i.a. Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet. Viitattu 1.1.2018.
http://espoonhiippakunta.evl.fi/@Bin/79839/Diakoniatyntekijn_eettiset_ohjeet.pdf
- Esteettömyystiedon keskus i.a. Julkiset rakennukset. Viitattu 25.8.2017.
http://www.esteeton.fi/portal/fi/rakennettu_ymparisto/julkiset_rakennukset/
- Forssen, Katja; Roivainen, Irene; Ylinen, Satu & Heinonen, Jari (toim.) 2012. Kohtaako sosiaalityö köyhyyden. Kuopio: Unipress cop.
- Granfelt, Riitta; Seppälä, Ullamaija & Sunikka, Sanna (toim.) 2007. Asunnottomuuskirja - Näkökulmia asunnottomien palvelujen kehittämiseen. Helsinki: SOCCA.
- Helin; Matti, Hiilamo; Heikki & Jokela Ulla (Toim.) 2010. Diakoniatyö-asiakkaan palveluksessa. Edita.
- Hänninen; Sakari (toim.) 2009. Sairaus ja huono-osaistuminen. Teoksessa Kinnunen, Kaisa 2009, 230–239. Sairas köyhyys. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Häyrinen, Eija & Vallo, Helena (toim.) 2012. Tapahtuma on tilaisuus. Helsinki: Tietosanoma.
- Iiskola-Kesonen; Hanna (toim.) 2004. Käsikirja tapahtumajärjestäjille. Suomen Liikunta ja Urheilu ry.

Isola, Anna-Maria (toim.) 2014. Syrjäytymisestä selviytymiseen. Viitattu 21.8.2017.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/135789/Tyopapereita62.pdf?sequence=1>

Juntunen; Elina, Grönlund; Henrietta & Hiilamo; Heikki (toim.) 2006. Viimeisellä luukulla- tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakonia-työn kohdentumisesta. Kirkkohallitus.

Jyväskylän yliopisto i.a. Paneelikeskustelu. Viitattu 26.9.2017.

https://koppa.jyu.fi/avoimet/mit/tietotekniikan-opetuksen-perusteet/oppimisen-tukeminen/oppimista-edistaevaet-ja-tukevat-teknikat/paneelikeskustelu?set_language=en&cl=en

Järvinen, Jukka 2017. Kaupunginvaltuutettu, Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 1.8.2018

Lehtonen, Leena & Salonen, Jari (toim.) 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Lund, Pekka (toim.) 2006. Torjuttu toivottomuus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nousiainen, Kirsi & Sunikka, Sanna (toim.) 2009. Asunnottomuuskirja II. Helsinki: SOCCA.

Point production 2014. Onnistunut tapahtuma. Viitattu 26.9.2017.

<http://www.pointproduction.fi/onnistunut-tapahtuma/>

Saari, Juho (toim.) 2016. Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus.

Saari, Juho (TOIM.) 2015. Huono-osaiset. Helsinki: Gaudeamus.

Suomen perustuslaki 1999/731, 11.6.1999. Viitattu 1.4.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Taipale, Ilkka (toim.) 2009. Suomeniskentää. Omakustanne.

Tampereen kaupungin tapahtumatoimisto i.a. Tiedotus ja markkinointi. Viitattu 26.9.2017.

<https://www.tapahtumatoimisto.com/fi/materiaalipankki/tiedotus-ja-markkinointi>

Terveyskirjasto 2009. Selviytyminen. Viitattu 21.8.2017.

http://www.terveyskirjasto.fi/kotisivut/tk.koti?p_artikkeli=ont00011

Tilastokeskus i.a. Tietoa tilastoista. Viitattu 7.4.2017.

<http://www.stat.fi/meta/index.html>

Tuhkasaari, Pirjo (toim.) 2013. Ylisukupolvisuus. Helsinki: Therapie-säätiö.

Työväenliike i.a. Tapahtumajärjestäjän muistilista. Viitattu 26.9.2017.

<http://www.tyovaenliike.fi/kalenteri/tapahtumajarjestajan-muistilista/>

VVA ry i.a. Asunto on ohmisen perusoikeus. Viitattu 1.4.2017.

<http://vvary.fi/>

Ympäristöministeriö i.a. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma
2016–2019.

<http://www.ym.fi/fi->

[FI/Asuminen/Ohjelmat_ja_strategiat/Asunnottomuuden_ennaltaehk
aisyn_toimenpideohjelma](#)

LIITTEET

Liite 1: Paneelikysymykset

1. Keskustelu asunnottomuudesta ei ole kovin mediaseksikästä. Miten lisäisit keskustelua? Ruokkiiko asunnottomuuskeskustelu populismia?
2. Yli puolet suomen asunnottomista on helsinkiläisiä (3500) Miten vähentäisit Helsingin asunnottomuutta?
3. Miksi Helsingissä jonottaa yhä pitkäaikaisasunnottomia asumispalveluyksiköihin yli 500, vaikka näin oli jo vuonna 2015?
4. Asumispalveluita tarjoavat asumispalveluyksiköt valitaan Helsingissä kilpailutuksen perusteella. Onko inhimillistä kilpailla kaikista heikoimmassa asemassa olevien ihmisten hädällä?
5. Toimiiko asunto ensin malli? Kun hinta on päätekijä, riittävätkö asumispalveluyksiköiden resurssit tuottamaan riittävät palvelut niitä tarvitsevalle vai onko se pelkkä laastari?
6. Työ on parasta sosiaaliturvaa, miten saada työpaikkoja lisää?
7. Syrjäytyykö maahanmuuttaja Suomessa ja miten ehkäisisit sen?
8. Millä tavalla kirkko voisi vähentää vastakkainasettelua humanitäärisen maahanmuuton ja omien syrjäytyneiden kesken?
9. Mitä keinoja kirkolla on asunnottomuuden ehkäisyyn, keitä mahdolliset yhteistyötahot voisivat olla? Onko kirkon tehtävä majoittaa asunnottomia?
10. Asunnottomien yön teemana 2017 oli, että itsemääräämisoikeus kuuluu kaikille, entä jos et halua katsoa kun ihminen juo itsensä hautaan?
11. Miten asunnottomuuden parissa tehtävä vapaaehtoistyö entistä paremmin tavoittaisi alan opiskelijat?

VASTAISKU SYRJÄYTYMISELLE

12.12. klo 16.30-18.30

**Diakonia ammattikorkeakoulu
Kyläsaarenkuja 2, 00580 Helsinki**

**Luennoitsijoina Jukka Järvinen ja entinen elinkautisvanki Jari Judin.
Seminaari on osa Jukka Järvisen ja Taisto Leivon opinnäytetyötä.**

16:30 Oopperalaulaja Reeta Viljamaan esitys

16:35 Alustus aiheeseen

16:45 Entisen elinkautisvängin selviytymistarina

17:05 Paneeli mm. Helsingin piispa Teemu Laajasalo

ja professori Heikki Hiilamo

17:35 Kahvitauko

17:50 Jukan elämäntarina

18:05 Yleisökeskustelu

18:25 Reeta Viljamaan esitys

Diak
Diakonia ammattikorkeakoulu